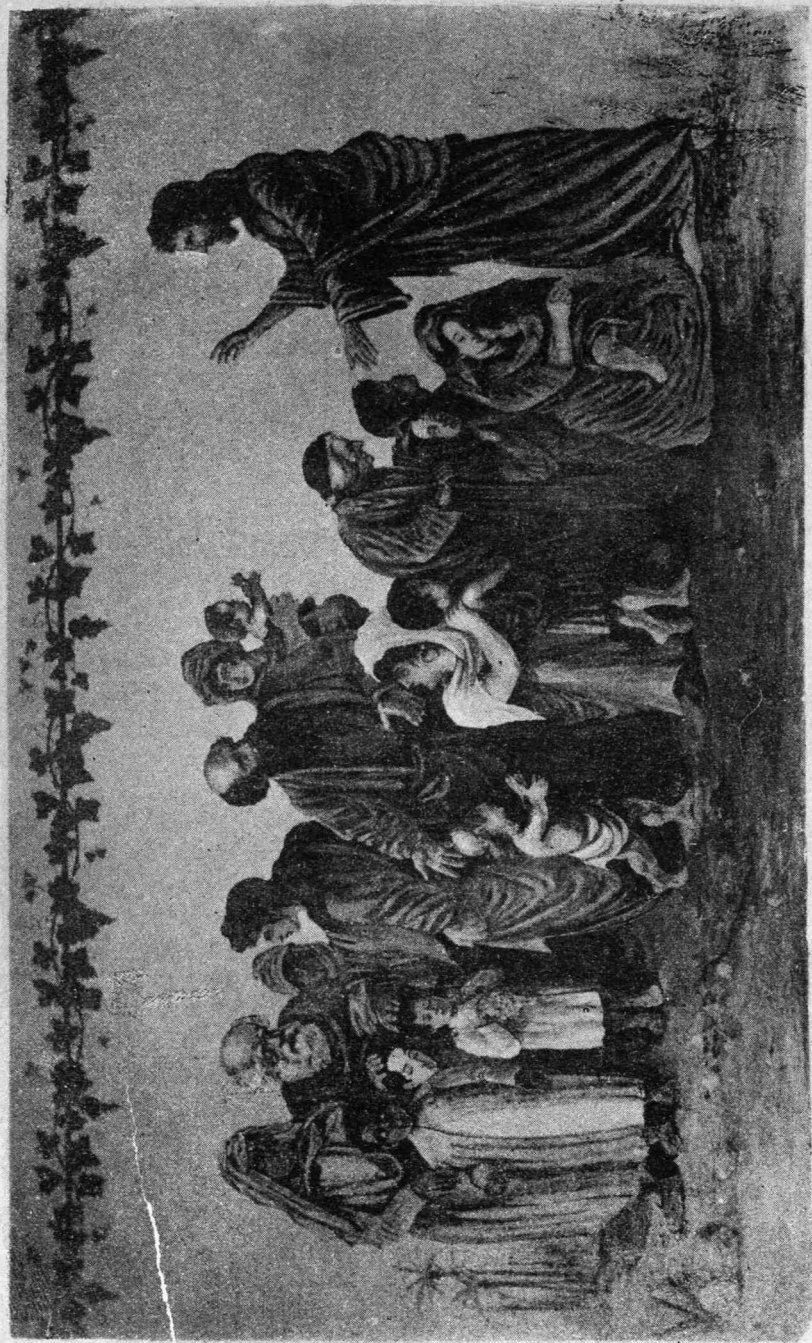

«ΑΦΕΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΛΘΕΙΝ ΠΡΟΣ ΜΕ!»

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ ΕΝ ΤΩ ΝΑΩ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ἀγὼν ἔχει ἀνάγκην περισσοτέρου ἡρωϊσμοῦ ἢ ὁ ἀγὼν τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐπεὶ δὴ ὁ ἐχθρὸς κεῖται ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ! Καὶ ὅπως εἴμεθα οἱ ἀληθεῖς αἱτιοὶ τῆς παρουσίας ἐθνικῆς ἀνωμαλίας, οὕτω δυνάμεθα ν' ἀποθώμεν καὶ σωτῆρες καὶ ἥρωες νέων ἀγώνων, νέας δόξης καὶ νέου μεγαλείου ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ πολιτικῷ ἡμῶν βίῳ. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἔχομεν ἀνάγκην ἀπαραίτητον προπαρασκευῆς πρὸς ἠθικὴν ἀνύψωσιν καὶ ἐξευγένισιν τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου. Ἔχομεν ἀνάγκην ἐπὶ μακρὸν χρόνον συγκεντρώσεως ἐν ἡμῖν αὐτοῖς καὶ ἐτοιμασίας κατὰ τε τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν, ὅπως, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου πρὸς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν, νὰ ἰκτινοβολήσῃ περὶ ἡμᾶς ἐνέργεια, οὐχὶ πρὸς τὸ ἐγὼ τὸ ἀτομικὸν ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐγὼ τοῦ ἔθνους, τὸ ἐγὼ τῆς πατρίδος ! Τότε ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου βωμοῦ, πρὸς τὸν ὅποιον ἀτενίζουσιν αἱ σκιαὶ τῶν πρωτομαρτύρων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεξαρτησίας, θέλει συναντηθῇ καὶ συνδεθῇ ἐν εὐλογίαις, ὁ σταυρὸς τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, πρὸς τὴν κυανῇ τῆς πατρίδος σημαίαν !

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1895

ΚΑΛΛΙΟΠΗ Α. ΚΕΧΑΓΙΑ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Θ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

ΝΑΥΛΟΣ εἶναι ἔτι ὁ θόρυβος ὁ πρὸ τίνος παρ' ἡμῖν ὑποκινήθῃς συνεπέειχ τῆς ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ καὶ διακεκριμένου λογογράφου κ. Ἀλ. Θ. Φιλαδελφείως ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ ναῦ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ζωγραφηθείσης εὐαγγελικῆς εἰκόνας. Ἀλλ' ὁ θόρυβος ἐκεῖνος καὶ ἡ κατὰ τοῦ ζωγράφου καταφορά καὶ αἱ ἀντιπάθειαι καὶ τὰ μίσση καὶ ὁ συστηματικὸς ἀπὸ μέρους ἐνίων καλοθελητῶν πόλεμος, ὁσημέραι μετ' ἐμπαθείας ἀνελισσόμενα, κατεδήλουν μίαν ἔτι ὄψιν τῆς ἐν Ἑλλάδι τῶν καλλιτεχνῶν ὑποστηρίξεως. Ἡτο θόρυβος ἐξ ἐκείνων, οἵτινες μετὰ περιτεχνήσεως πολλάκις διενεργοῦνται παρ' ἡμῖν, ὡς αἰς πρόκειται περὶ καταβραχυλώσεως κἀνενὸς καλλιτέχνου, ἀλλ' οἵτινες οὐχὶ ἅπαξ ἀποβαίνουσιν ὑπὲρ τῶν καταδικωμένων, ἰδίᾳ ὅταν τὰ ἔργα τῶν ἔρχονται διαψεύδοντα ἄρ' ἐαυτῶν πᾶσαν κατ' αὐτῶν ἐκ προκαταλήψεως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ κακοβουλίας ἐξενεχθεῖσαν γνώμην. Καὶ τοιαύτην τινὰ διάψευσιν κατὰ συνέπειαν ἔπαθον οἱ ἐράσμιοι καὶ ἐμπαθεῖς πολέμιοι τῆς καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυίας τοῦ κ. Φιλαδελφείως. Ἀπας ὁ καθ' ἑκατοντάδας ἐκάστοτε προσερχόμενος εἰς τὸν Ναόν, ὅπως

ἴδῃ καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς σπουδᾶσθαι τὴν τοιχογραφίαν κόσμος, ἀπῆρχετο, τὰς μᾶλλον εὐαρέστους ἀποκομίζων ἐντυπώσεις.

Ἐρωτῶμεν—Δύναται τις, δικαιούται μᾶλλον ν' ἀναμένη πλειότερα οὐ μόνον παρὰ νέου ἐρασιτέχνου οἷος ὁ κ. Ἀλ. Φιλαδελφεύς, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ζωγράφων μας, ἀνολογίζομενος ποῖον φρικῶδη καὶ μαρτυρικὸν ἀγῶνα διέρχεται ἡ Τέχνη ἐν Ἑλλάδι, ὅπως φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ τοῦ εὐαρέστου καὶ εὐέλπιδος σημείου, ὁποῖον δὲ καλλιτεχνικὸν κοινωνικὸν περιβάλλον καθημερινῶς τὴν ἐμπνέει καὶ τὴν ἐνθαρρύνει;

Τὸ ἔργον τοῦ κ. Ἀλ. Φιλαδελφείως ἐάν, ἐμοὶ κριτῇ, δέν φέρῃ τοῦ τελείου ἐκτελεστοῦ τὴν σφραγίδα, φέρεῖ ὅμως, ὅπερ μείζον, τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου τὴν ἐμπνευσιν. Εἶναι ἔργον, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ μελετήσαντος αὐτὸ ἡμετέρου Γύζη, τόσῳ τολμηρὸν, ὅσῳ καὶ πρωτότυπον. Καὶ ὄντως ἡ πρωτοτυπία αὐτοῦ εἶναι καὶ τῷ ἐλάχιστῳ περὶ τὴν Τέχνην διατρίβοντι πρόδηλος. Τὸ σύνολον καταδεικνύει ἐμπνευσιν πρώτης δυνάμεως, ζωγράφον ἐκ φύσεως, ἡ δὲ τοῦ συνθέματος σύλληψις φαίνεται κυοφορουμένη βαθμηδόν, προϊούσης τῆς ἐκτέλεσεως. Ὁ τεχνίτης ὑποτάσσεται εἰς τὸν καλλιτέχνην τοῦ πνεύματος μᾶλλον ἢ εἰς τῆς χειρὸς τὴν ἐμπειρον διεύθυνσιν· ὁ χρωστήρ αὐτοῦ ἐμφυχώνει μορφὰς κοινὰς διὰ γενικῆς δι' ὅλων ιδέας, δραματικωτάτης ὅμως, πρωτοτυπωτάτης. Ἡ ἐκτέλεσις ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ κ. Φιλαδελφείως ὑπολείπεται τῆς ἐμπνεύσεως.

Ἄλλ' ἡ ὑστέρησις αὕτη δύναται νὰ θέσῃ τὸ ἔργον εἰς ἥττονα μοῖραν ἐκείνων παρ' οἷς δεσπόζει ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐμπνεύσεως; Καθ' ἡμᾶς, ἡ πρώτη κατάστασις, δι' ἐν ἔργον Τέχνης, εἰς οἷονδήποτε κλάδον αὐτῆς καὶ ἂν ἀνάγῃται, εἶναι προτιμότερα τῆς δευτέρας. Ὁ Βίγκελμαν ἐν τῇ ὑπὸ τὸν τίτλον «Συμβουλὴ πρὸς τὸν θεώμενον τὰ ἔργα τῆς Τέχνης» μελέτῃ του λέγει ὅτι, ἔργον καλλιτεχνικὸν ἄνευ ἐπιτυχοῦς ἐκτέλεσεως, διαπνεόμενον ὅμως ὑπ' εὐφύας, πάντοτε δύναται νὰ σταθῇ, οὐδέποτε δὲ τοῦναντίον. Ἀτυχῆς ἐκτέλεσις, ἐπάγεται, εἶναι ἀποτέλεσμα ἀπειρίας, ἣν δύναται πᾶς τις διὰ τῆς τριβῆς καὶ τῆς ἐπιμονῆς νὰ κατανικήσῃ, ἀλλ' ἔργον Τέχνης, στερούμενον ἐμπνεύσεως, μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν εὐμοιροῦν, οὐδεμίαν παρέχει εἰς τὸν τεχνίτην του ἐλπίδα μείζονος εὐδοκίμησης, διότι ἐὰν ἡ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἀπειρία καὶ τὰ ἐκ ταύτης μειονεκτήματα σὺν τῷ χρόνῳ παρακάμπτωνται, ἡ ἔλλειψις εὐφύας κ' ἐμπνεύσεως δι' οὐδενὸς μέσου δύναται νὰ θεραπευθῇ.

Ἡ πρωτοτυπία ὅθεν πάντοτε συνηγορεῖ ὑπὲρ ἐνὸς ἔργου, ὅσῳ καὶ ἂν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν χωλαίνῃ τοῦτο, πρωτοτυπία δὲ εἰς τὸ ἐν λόγῳ ἔργον τοῦ κ. Φιλαδελφείως ἔγκειται μόνον ἐπὶ τῆς ἐν γένει αὐτοῦ συνθέσεως, ἐν αὐτῇ ταύτῃ τοῦ τεχνουργήματος τῇ φύσει. Πιθανὸν καὶ ἄλλοι νὰ ἐπελήφθησαν τοῦ εὐαγγελικοῦ τούτου μέρους, οὐδείς ὅμως τούτων θὰ ἔφθασεν εἰς τὸ λεπτόν καὶ ἀκρότατον ἐκεῖνο σημεῖον τῆς πράξεως, ὅφ' ἦν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς.

Καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο ἐξελέξατο ὁ κ. Φιλαδελφεύς. Δὲν συνήγαγε περὶ τὸν Ἰησοῦν παιδιὰ εἰκῇ καὶ ὥς ἔτυχεν, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ ἐνσαρκώσῃ εἰς πρόσωπα, εἰς δρᾶσιν, εἰς ζωὴν αὐτοὺς τοῦ Ἰησοῦ τοὺς λόγους. Τὴν

εικόνα του ἐπεθύμει οὐχὶ ἀπλῶς ἀναπαραστατικὴν ἐνὸς γεγονότος, ἀλλὰ διὰ τῆς ψυχολογίας τῶν προσώπων καὶ τῶν σκηνῶν συνεκτικὴν μιᾶς καὶ διὰ τοῦ ὅλου διηκούσης κυρίας ιδέας. Ἐκ τῆς φράσεως: «*Ἀφετε τὰ παιδιὰ ἐλθεῖν πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν*» φαίνονται ἐμψυχωθεῖσαι μᾶλλον αἱ τρεῖς πρῶται λέξεις, αἱ δὲ λοιπαὶ κατ' ἀναλογίαν. Ἡ θέσις τῶν προσώπων εἶναι ἀρνητικὴ μὲν διὰ τοὺς μαθητὰς κωλύοντας, θετικὴ δὲ διὰ τὰ παιδιὰ καὶ τὰς μητέρας των, προστρεχούσας τῷ Ἰησοῦ, τοῦθ' ὅπερ καθιστᾷ τὴν ὅλην σκηνὴν δραματικὴν ἐν ταυτῷ καὶ ἤρμενον. Πᾶσαι αἱ μορφαὶ τῆς εἰκόνης εἰσὶν ἀλλήλῃαι σενδεδεμέναι δι' ἀδιασπάστου ψυχολογικῆς ἀλύσεως· ἐκάστη ἀποτελεῖ καὶ μίαν πυχὴν τῆς διαπνεύσεως τὸ ὅλον ιδέας.

Μεταξὺ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν ὄχλου ὑπάρχει κᾶτι τι ὅπερ τὸν συνδέει μὲ αὐτόν, ὅπερ τὸν ἐλκύει πρὸς αὐτόν· τὸ κᾶτι τι τοῦτο εἶναι τὰ περίξ αὐτοῦ παιδιὰ. Ἐν αὐτοῖς ὁ θεὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ διακρίνει ἐν μέγα ἄνοιγμα τοῦ Οὐρανοῦ, τοῦ Ἀπείρου, ὅπερ αὐτὸς ἐκπροσωπεῖ, καὶ θέλει νὰ ἐννοήσῃ, νὰ αἰσθανθῇ ἑαυτὸν πλεῖστον οὐράνιον, μᾶλλον ἄπειρον, παρὰ τὰς μικρὰς ὅσῳ καὶ ἀπείρους ἐκεῖνας ὑπάρξεις.

Ἡ στάσις τοῦ Ἰησοῦ ἴσως εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον ἔνθεος διὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν γοητευτικὴν. Περισσότερον ἀνθρώπινος ἔαν ἦτο, θὰ ἤρμοζε πολὺ πλεόν εἰς τὴν πατρικὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν παιδιῶν μέριμναν. Ἴσως ἡ προτροπὴ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς του, ὅπως μὴ κωλύωσι τὰ παιδιὰ, προτροπὴ ἀποκλίνουσα μᾶλλον πρὸς τὴν ἀπαγόρευσιν, μὲ ποῖαν τινα λεπτὴν ἀγανάκτησιν ἀνάμικτος, ἔτι δὲ ἡ ὑπόμνησίς του, ὅτι τούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, παρῆλθε τὸν ζωγράφον εἰς τοιαύτην τινὰ ὑπέρβολον τοῦ Θεανθρώπου στάσιν. Νομίζομεν ὁμῶς, ὅτι ὅσον καὶ ἂν πρόκηται περὶ προσώπου οἶον ὁ Χριστός, εἰς τοιαύτας τινὰς φιλοστοργίας κ' αἰσθηματικὰς σκηνάς, ὅποια ἡ παροῦσα, πρέπει νὰ ἐκλείπη αὐτῶν ἐντελῶς πᾶν τὸ μελοδραματικὸν καὶ ἐπιτετηδευμένον.

Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ εὗρομεν, καίτοι μὴ παραλάσσω τῶν παραδεδεγμένων ὑπὸ τῶν Ἱταλῶν τῆς Ἀναγεννήσεως, ἀκριβεῖς καὶ κανονικὸν εἰς τὰς γραμμάς του, ἐκφράζον διὰ τοῦ βλέμματός του ὀλόκληρον τοῦ πνεύματός του τὴν δύναμιν. Ὁ κορμὸς ἄκαμπτος, εὐθύς, εἰς μεγαλοπρεπέραν αὐτοῦ παράστασιν· καὶ τοῦτον σύμφωνα μὲ τὴν περίστασιν θὰ ἐπεθυμοῦμεν μᾶλλον εἰς φυσικωτέραν στάσιν. Πόσον δὲ προτιμότερον θὰ ἦτο, ἔαν δὲν ἐτίθετο οὕτω κατὰ μέρος, εἰς τὸ ἔτερον ἄκρον τῆς εἰκόνης, ἀλλὰ μέσῳ τῶν μαθητῶν του καὶ τῶν παιδιῶν, αὐτὸς μόνος οὔσα μεταξὺ πάντων ἡ δεσπόζουσα τοῦ ὅλου μορφή! Ἦδη ζητεῖται ἀπὸ τὸ βλέμμα, ἐνῷ, ὅπερ τότε κυρίως θὰ προσέπιπτε, θὰ ἦτον αὐτὸς οὗτος. Ἴσως ὁ κ. Φιλαδελφεὺς ἐνόμισεν ὅτι θὰ καθίστατο δραματικωτέρα ἡ μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν παιδιῶν σκηνή, θέσας ὡς ἔθεσε τὸν Ἰησοῦν. Μὴ ὁμῶς δὲν θὰ ἦτο ἐντονωτέρα, ζωηροτέρα αὕτη, ἔαν ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος τῶν παιδιῶν, τῶν μαθητῶν, τοῦ ὄχλου περιέθεε τὸν Χριστόν, ὠθούμενον ἄμα καὶ ἐμποδιζόμενον καὶ εὐλογούμενον;

Τὸ ἔργον τοῦ κ. Φ. ἔχει *χαρακτῆρα*, χωρὶς νὰ ἔχῃ Τέχνην ἐν ταῖς

λεπτομερείαις της. Αίσθητικῶς προσκρούει πολλοῦ, δὲν παύει ὁμως ἀπὸ τοῦ νὰ ᾔηται ἐκ τῶν προτέρων ἐσταθμισμένον πᾶν ὅ,τι ἐγράφη· ἀδιάφορον ἐὰν ἡ χεὶρ δὲν διηύθυνε δεξιῶς τὸν χρωστῆρα καὶ ὑπὸ αἰσθητικὴν ἔποψιν. Ἐκάστη κίνησις ἐν αὐτῷ, ἐκάστη στάσις φαίνεται ἔνσχοπος, ὑπολογισμένη. Ἡ ἀνάτασις τῶν χειρῶν μικροῦ παιδίου κρατουμένου ὑπὸ τῆς μητρός του, πρὸς τὸν Ἰησοῦν, συμβολίζουσα οἶονεὶ τὴν πρὸς αὐτόν, τὴν πρὸς τὸ Φῶς, μέλλουσιν προσέλευσιν τῆς τότε νηπιαζούσης ἀνθρωπότητος, φαίνεται ἡμῖν ὡς ἰδέα ἐπιτυχεστάτη. Αἱ μορφαὶ τῶν μαθητῶν, Βυζαντινώταται, ἐκτὸς τῆς τοῦ Ἰωάννου νεωτερίζουσας πῶς. Αἱ στάσεις τῶν ἐπιτυχῆς, πρὸ παντός ἡ τοῦ Ματθαίου ἀμφιρρέποντος ἔτι, ἐὰν πρέπη ν' ἀφήσῃ τὰ παιδιὰ νὰ πλησιάσωσι τὸν Ἰησοῦν. Ἡ ἰδέα τοῦ νὰ θέσῃ μεταξὺ τούτων καὶ Μαύρην μετὰ τοῦ τέκνου της, τολμηρὰ ὅσον καὶ ἐμπνευσμένη. Αἱ μεταξὺ τῶν προσώπων σχέσεις μεμετρημέναι.

Ἐκ τοῦ συνόλου ὁμως λείπει ἡ ἰδανικότης τῶν μορφῶν, ἥτις πρὸ παντός ἔπρεπε νὰ ἐπιστέφῃ μίαν τοιαύτην σκηνήν. Ὁ ζωγράφος ἐξαρθεὶς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ, διέγραψεν ἀντιθέτως πολὺ σύγχρονα, πολὺ ἀνθρώπινα, πολὺ φυσικὰ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ πρόσωπα. Πιθανῶς διὰ νὰ φέρῃ τὴν ἀντίθεσιν. Κατέστησεν ὁμως πολὺ ἀνθρωπίνην τὴν σκηνήν του. Ἡ ἐμπνευσις, ἥτις διήκει δι' ὅλης τῆς συνθέσεως ἐν τῇ στάσει, ἐν τῇ ψυχολογικῇ θέσει, ἐν τῇ συμμετρικῇ τῶν προσώπων ἐναλλαγῇ, φαίνεται κύπτουσα τρόπον τινὰ ὑπὸ τὸν ὄγκον τοῦ ζωγραφουμένου θέματος. Καὶ ἀπαξ ἰδὼν τις τὴν εἰκόνα τοῦ κ. Φ., θέλει δικαιολογήσῃ τὸν κ. Γύζην εἰπόντα ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι τόσο τολμηρὸν ὅσῳ καὶ πρωτότυπον.

Ὁ κ. Φ. ἠθέλησεν, ἐπεδίωξε μᾶλλον νὰ εἴπῃ δι' αὐτοῦ πλείότερα τῶν ὧν ἦτο ἱκανὸς νὰ ἐκτελέσῃ· καὶ τοῦτο πολὺ. Παρέστησε πολλά, θέλων νὰ εἴπῃ καὶ πολλά. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἀρχαίους καὶ πολλοὺς τῶν περιφημοτέρων ζωγράφων τῶν νεωτέρων χρόνων, δι' ὀλίγων προσώπων εἰς τὰ τεχνικὰ αὐτῶν ἔργα ἐπιδιώκοντας τὸ πολὺ, ἐζωγράψεν εἰκόνα, ἐν ἣ κατ' ἀνάγκην τὸ πολὺ μόνον διὰ πολυπροσώπου συνθέσεως ἔπρεπε ν' ἀποδηλωθῇ. Τολμηρότατον τὸ ἐγχείρημα. Οὐχὶ μικρᾶς σημασίας δι' ἐρασιτέχνην, ὅπως ὁ κ. Φιλαδελφεύς, καὶ διὰ πεπειραμένον ἔτι ζωγράφον, ἀσυμφώνως πρὸς θεωρίαν τινὰ παρακμάσασαν ἤδη πρὸ πολλοῦ τοῦ αὐτοῦ αἰσθητικοῦ Βίγκελμαν, μόνον ἐν τῷ ὀλίγῳ ἀποδεχομένου κ' ἐκτιμῶντος τὸ πολὺ, ὡς ἔπραττον οἱ καλλιτέχνηται τῆς ἀρχαιότητος, πᾶσαν δ' ἀπόπειραν πρὸς ἔκφρασιν πολλῶν καὶ διὰ πολυσυνθέτου τεχνουργήματος, θεωροῦντος ὡς μαθητοῦ ἀπλῶς σπουδαστικὸν γύμνασμα. Εἶναι περιττόν, νομίζομεν, ν' ἀριθμῶμεν πόσα καλλιτεχνικὰ ἀριστουργήματα παρουσιάσθησαν καὶ παρουσιάζονται καθ' ἐκάστην, πανηγυρικῶς διαψεύδοντα τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ Βίγκελμαν.

Τώρα εἶναι ἄγνωστον ἐὰν ὁ κ. Φ. ἐπιληφθεὶς τοιοῦτου τινὸς τεχνουργήματος πολυσυνθέτου, ὑπελόγισε καταλεπτῶς τὰς δυνάμεις του, κ' ἐὰν διέστειλεν ἐν νῷ τὴν Τέχνην τῆς ἐκτελέσεως, τῶν πρώτων τῆς ἐμπνεύσεως ὁρμῶν. Τὸ ἔργον του ἐφάνη ἡμῖν ὡς μία τολμηρὰ διαμαρτύρησις κατὰ τῆς προμνηθείσης θεωρίας τοῦ Βίγκελμαν μὲ ἱκανὰς καὶ ἐνθαρρυν-

τικωτάτας διαλείψεις ἐπιτυχίας. Παρὰ τὸν ἄχρουν χρωματισμόν του κατώρθωσέ πως καὶ ποιόν τι σφρίγος νὰ προσδώσῃ καὶ ζῶν τινὰ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτό, μάλιστα δὲ μίαν ἔτι τῆς δεδοκιμασμένης πλέον ἐμπνεύσεώς του νὰ παράσχω διὰ τούτου ἀπόδειξιν.

Ὅμοιον θέμα εἰς χεῖρας ζωγράφου τῆς Ἀναγεννήσεως, φέρον καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ἐκείνου ιδεώδους τὴν ἐπίπνοιαν, εἰς ὅπερ ἐκείνοι μόνον μέχρι τελειότητος ἐξήχθησαν, καὶ τῆς πλήρους ἐκτελέσεως τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀκρίθειαν, θ' ἀπηθανατίζετο δι' ὅλων τῶν αἰώνων. Θὰ ἔχῃ ἄρᾳ γε ὁ κ. Φιλαδελφεὺς τὴν ὑπομονήν, ὑπομονήν καὶ θέλησιν μεγάλου καλλιτέχνου, διότι τὴν ἐμπνευσιν τὴν ἔχει, νὰ ἐμμείνη εἰς ὅ,τι εἰς ὑψηλῆς καλλιτεχνικῆς ἐκλάμψεως στιγμὴν ἀπεφάσισεν; Θὰ ἔχῃ ἄρᾳ γε τὴν αὐταπάρησιν; Παρὰ τὴν ἰσχυράν αὐτοῦ ἐμπνευσιν θὰ θελήσῃ ἄρα, ἐμμένων εἰς τὴν θείαν τοῦ Ἀπελλοῦ τέχνην, ν' ἀποκτήσῃ καὶ πᾶν ὅ,τι ἐλλείπει σήμερον ἐκ τοῦ χρωστῆρός του; Καὶ ἐὰν θωρακισθῇ μὲ ὑπομονήν, καὶ ἐὰν ὀπλισθῇ μὲ θέλησιν, ζῶν ὅπου ζῇ καὶ ἀντιπαθούμενος ὡς ἀντιπαθεῖται, θὰ δυνηθῇ ἄρᾳ γε νὰ ἐμμείνη ἄχρι τέλους;

Ἀθήνησιν τῇ 14 Νοεμβρίου 1895

Δ. Α. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ ΔΩΡΟ

(Εἰς τὸν ἀπόντα καὶ προσφιλῆ ἀδελφὸν Καίδαρον)*.

Ἅγιος Βασίλης! Σήμερα,
Ποῦ τὸν καινούριο χρόνο,
Δῶρα κ' εὐχαῖς ἀλλάζοντας,
Ὁ κόσμος χαιρετᾷ,
Σ' ἄλλο τραπέζι, ἀδελφί μου,
Γιὰ σέ τὸ χέρι ἀπλόνω,
Δὲν πέρνω ἀπὸ τὸ μάταιο,
Ποῦ στρών' ἡ ἀρχιχρονια.

Κ' ἐπῆγε καὶ τὸ 'ζήτησε
'Στὸν κῆπο τοῦ θανάτου·
Κι' ὁ θάνατος τῆς ἔδωκε
Κλωνάρι ῥοδογαῖς·
Λάβ' ἓνα φύλλο δλοδροσο
'Απὸ τὴν προσφορά του·
Αὐτὸ σοῦ στέλν' ἡ ἀγάπη μου
'Ὡς δῶρο ἀρχιχρονιας.

Δὲν θέλω ἀπὸ τὰ δῶρά του·
'Στὴ λάμψι του κανένα
Δὲν κρύβει τ' ἄγιο αἶσθημα,
Ποῦ ἡ καρδιά μου κλεῖ.
Μέσ' ἔς τὴ ζωὴ δὲν εὗρηκε
'Ἡ ἀγάπη μου γιὰ σένα
Τὸ δῶρον, ὅπου ἐγύρευε
'Στοῦ χρόνου τὴ γιορτῇ.

'Σ αὐτό, ξενητεμμένο μου,
Θαύρης τὴν εὐτυχιά σου,
Τὰ πλούτη, τὴν ξανάσαςι,
Ποῦ ἐγὼ γιὰ σέ ποθῶ.
'Ἐχε το 'γκόλφι ἀχώριστο
'Απάνου ἔς τὴν καρδιά σου—
Τὸ 'πῆρ' ἀπὸ τῆς Μάνας μας
Τὸν τάφο τὸ σκληρό!

Ζάκυνθος 1 Ἰανουαρίου 1895

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΩΚΗΣ

* Ὁ πολύκλαυστος οὗτος ἀδελφός, ἐγκατεστημένος πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν Πάτραις, ἀπεβίωσεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὴν 25 Μαρτίου 1889.